

ПОСТМОДЕРНИЗАМ — ТО ЈЕ СОЦРЕАЛИЗАМ ДАНАС

Да ли знате шта је то култура 20. века? Не, ви не знате шта је то култура 20. века. Ни ја не знам, нити ико други. Анкетирајте пролазнике на улици, да вам наведу неког песника и добићете спреман одговор: "Пушкин."

Ништа се ту не може учинити, култура 20. века се једноставно није примила у нашој земљи. Час су је забрањивали, час наметали, у зависности од околности, али са истим резултатом - равном нули.

Нема ни једне естетски релевантне појаве која код нас није била проглашавана штетном и буржоаском.

За 74 године своје владавине, комунисти су стигли да забране: декаданс, симболизам, футуризам, имажинизам, модернизам, апстракционизам, постмодернизам, додекафонију, надреализам, дадаизам, оберуите, импресионизам, експресионизам, па чак и сасвим невини натурализам, који ништа није створио, просто тако, за сваки случај.

На списку забрањених писаца били су сви овековни класици: Џојс, Пруст, Кафка, Јонеско, Елиот, Сартр, Ками, Набоков, чак и Егзипери.

Када су са њих скинули забрану и објавили их, становништво Русије није успело да се адаптира на то књижевно бестежинско стање. Прелаз са Шолохова на Нобокова био је одвећ нагао - дошло је до пуцања бубних опни и искљачивања очију. Русија је ослепела и оглувела. Новонастала ситуација је била веома слична оној из совјетског доба. Тада су неки тајновити људи, такозвани критичари, писали о некаквом, сасвим непознатом, соцреализму. А сада ти исти критичари пишу о истом, никоме знаном, постмодернизму.

И писање им, као и раније, лако иде од руке. Ради се о томе да је руски постмодернизам све у свему - опширна и весела реминисценција соцреализма. Изван совјетског контекста та појава не може да постоји.

Утихну граја.

Ево га на позорници,

искашљавши се, како збори:

"Драги другови!

Ваш пленум је посвећен

педесетогодишњици

значајног дела..."

Михалков,

нагнувши се,

шапће: "Добро

се држи. А кружиле су гласине

да је готов." - "Пст!

Не чујем!"

"... конгрес

совјетских писаца, и данас

на пређени књижевни

пут

с поносом гледамо!

Књижевни,

у коме је одражен

револуционарни дух

20. века!" Груну

аплауз кроз мук. Проскурин

ван себе.

Сузе оросише очи

А. Маркова. А. Гамзатов,

у самозабораву, кликну

нешто на аварском

и одман преведе: "Алал му вера!"

Ова популарна песма данас најпознатијег постмодернисте Тимура Кибирова тешко ће бити разумљива кроз неких пет година. Јер, треба знати ко су то - Черњенко, Проскурин, Марков, и шта је то Конгрес совјетских писаца, и шта је то совјетска власт плус електрификација целе Русије, па разумети о чему се ради, и уз то се тужно смешити.

Наши постмодернисти су чврсто повезани са совјетским агитпропом. Они искрено естетски пате за совјетским временима, када се могло уопште и не писати. Довољно је било прочитати две-три странице из "Правде" или романа Фадејева, па да се тресеш од смеха. Када је рекао да нема потребе измишљати фелтоне - и овако је све смешно - Манделштам није ни слутио да је тим речима дефинисао суштину постмодернизма, који је наступио кроз неких педесет година.

Занимљиво како постмодерниста, одвојен од совјетског плаката, одмах постаје јадан и беспомоћан. Дмитриј Пригов, који себе помпезно назива Дмитријем Александровичем, почиње да брбља тривијалности о томе да је Блок велики руски песник, а Тимур Кибиров пише некакве убоге љубавне стихове, са алузијама на божанствено и "свежим" римама типа "воли" - "боли", баш као у време фамозног савеза књижевника.

Успех наших постмодерниста на Западу - сасвим се лако да објаснити. Скоро сви инострани слависти били су пре свега стручњаци за совјетску књижевност и помно је изучавали, као образац преиспољног идиотизма који одликује становнике једне шестине света. Европљанима је било пријатно да мисле како живе у сасвим другој цивилизацији, која благонаклоно проучава такозвану књижевност совјетских папуанца.

После августа 1991. године сви ти књижевни миклухомаклаји* одједном су се осетили преваренима. Папуанци су побацали своје стаклене перле и усмерили се према правим дијамантима. То је изазвало знатну нервозу код европских снобова. И ево, тек што је приспела свежа порција неопапуанске књижевности. Владимир Сорокин, Виктор Јерофејев и Дмитриј Пригов су разумљиви западним славистима, јер је ту све прожето цитатима из соцреализма. На Западу успех постиже искључивот соц-арт. То су вам исти они совјетски плакати, али уз смех. Запад наивно верује да је цело становништво бившег СССР читало те плакате без смеха. Па чак и данас се могу чути озбиљна размишљања да Кинезима, тобоже, није потребна слобода, да сви они воле председника Маоа. А изнутра трице људи, намотане на гусенице тенкова на тргу Тинанмин - то је само епизода.

Треба знати, међутим, да Пекинг, баш као и Париз, воли слободу. Само што је у Паризу има, а у Пекингу не.

Постмодернизам на Западу полази од веома смешног постулата, да су "све речи већ изречене". Савременом писцу преостали су само цитати.

Тај својеврсни манифест старалачке немоћи нуде нам као неко откровење и најновију реч у уметности. Тако је, на пример, *Речник културе 20. века* В.П. Рудњова, напи-

сан језиком усхићеног гимназисте, који вади изводе и цитира, као Свето писмо, изјаве различитих пришипетљи, који су емигрирали из Русије 70-их година и сада здружено пате од носталгије за совјетским сленгом. Уосталом, то за њих и није сленг него језик, јер за други једноставно и не знају.

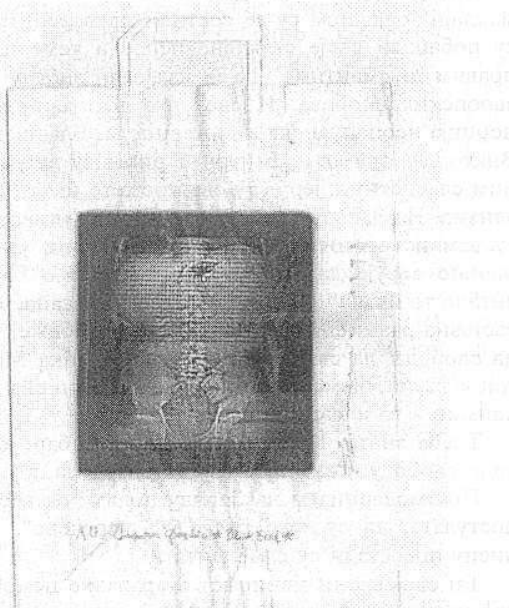
У Русији се, нажалост, очувао провинцијски комплекс мање вредности, када се све што долази "отуда" прима као откровење. А у ствари, отуда, по правилу, говори наша далека прошлост. У Паризу, у средини руске емиграције, често се чује фраза: "Донео сам Русију са собом." Али, са Русијом, као и са Назаретом, никад се не зна. И онда се фекализам Сорокина и јудофобство Галковског награђују разним књижевним наградама. Мада блистави стилиста Сорокин заиста влада свим језичким регистрима совјетске књижевности, мизантропски пасажиста Галковског су ближе бледој копији В. Розанова него бледој ватри Набокова.

Постмодернизам полази од постулата да истине нема, постоји само језик описа. Није битно да ли читате "Мајн Кампф" или "Библију". Најважније је - не напуштати ауторску "парадигму". Добро и зло не постоје, постоји само текст. Хитлера треба посматрати само очима Хитлера, ни у ком случају очима Христа. Сви ти постулати лингвистичке филозофије, пласирани пре рата, скршили су се о реалност другог светског рата. Стубови лингвистичке филозофије, Карнап и Витгенштајн, открили су да не само људи говоре језиком, него да и језик говори преко људи. То је значајно запажање. Књига Стаљина "Питања лењинизма" до данас управља мислима, осећањима и говором милиона људи, мада је од ондашњег комунизма остао само демагошки језик.

Руски постмодернизам, на жалост, не схватају да нису они ти који говоре језиком совдепије, него се језик совдепије изражава помоћу њих.

"Новые Известия", 28.11.1998.

* Ник.Ник. Миклухо-Маклај (1846 - 1888), руски етнограф. Проучавао је, поред осталог, папуанско становништво Нове Гвинеје. Употребљено као заједничка именица значи "авантуриста", "истраживач", са великом дозом преданости и фанатизма. Узгред буди речено, дугогодишње проучавање канибалистичких племена у овом случају крунисано је трагично: истраживач Миклухо-Маклај постао је жртва својих домаћина-канибала. (прим. прев.)

драган живанчевић

СТРАХ ОД МАЛИХ СТВАРИ

Страх од далеких шоферских позива који одјекују кроз ноћ: "Микола! Микола!" Ја знам да нисам Микола. Али бих да се појавим пред њима у својству Миколе. У тим тренуцима се осећам као прави правцати Микола.

Страх да поново доспем у први разред, страх да ћу покидати школске патике, страх да ћу замрљати диктат и страх да ћу под теретом преузућеног руског детињства одбрусити учитељици и гурнути вршњакињу Червјакову на под. Червјакова је дуго плакала. Мама Червјакове је затим дошла у школу и хтела да ме туче.

Страх када звони телефон.

Страх када не звони.

Страх од остајања у шуми, сам, у мркој ноћи - а до најближег насеља једно много километара. То је нормалан страх. Њега се не треба стидети.

Страх од слатка од вишања. Са све коштицама!

Страх од женске оне ствари. Ја знам све о њој, и она зна много о мени, али сваки пут се бојим, као први пут.

Страх од мушке оне ствари и мушких пазуха. Они знојави и длакави.

Страх пред банкарима. Они су - богати људи. и паметни. То је опет - сасвим природан страх. Немогуће је не бојати се богатих паметних људи.

Страх од новинара. Они су људи сиромашни. И глупи. Отуда окрутни. А сиромашних глупих окрутних људи такође је немогуће не бојати се.

Страх од глумаца. Глумци умеју да мрдају ушима. Респективно - страх од мрдања ушију.

Страх од комада Ујка Вања. Јер ће тај комад да изведе глумци који знају да мрдају ушима! А то је јако страшно - глумачке уши које се мрдају.

Страх од првог воза метроа.

Страх од деце. Деца бивају веома окрутна: као новинари.

Страх од људождера. Поред људождера намах ти се прохте да и сам постанеш људождер. То делује страх на куб. Људождера би да поједеш више него ма кога другог. Јер за људождера ти нико неће судити. За људождера, ако га поједеш, чак могу да ти кажу хвала.

Страх од акробара - они се премећу.

Страх од поморанджи - оне могу да буду киселе.

Страх од компјутера. Он вибрира.

Страх од руских писаца. Руски писци доносе људима све саме несреће. Кад сретнеш руског писца на улици, или га видиш на екрану телевизора или у новинама - то је лош знак. Руског писца је страшно чак и чути преко радија! Може да ти поквари дан. Можда и годину. Може и цео живот да ти поквари.

Страх од руске идеје. То је адекватно страху од нилског коња. Руска идеја је исто тако трапава.

Страх од вампира. Не сме се пити људска крв. Али ти се пије. А крв вампира може! Јер вампир у исти мах и јесте и није човек! За вампира, као и за људождера, још ће и хвала да ти кажу! Али се и сам можеш претворити у вампира. То и јесте оно страшно.

Страх од Москве. Москва је - престоница Русије. Москва је недавно напунила 850 година. Москва има